

SOCIAL SECURITY

**Dmytro Konovalenko, Candidate of Economic Sciences,
Lecturer at the Department of Department of Finance,
Accounting and Taxation named after S. Yury
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
“Kamianets-Podilskyi State Institute”
Kamianets-Podilskyi, Ukraine**

**Ihor Kononenko, Lecturer
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education
“Kamianets-Podil State Institute”
Kamianets-Podilskyi, Ukraine**

**Postgraduate Student
Vysoka Skola Medzinarodneho Podnikania ISM Slovakia v Presove
Presov, Slovakia**

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-603-4-19>

INCLUSIVE EDUCATION: TECHNIQUES, METHODOLOGY, AND PRACTICAL EXPERIENCE

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ: МЕТОДИКИ, МЕТОДОЛОГІЯ ТА ВИРОБНИЧИЙ ДОСВІД

Інклюзивне навчання сьогодні трактується ширше, ніж просто «доступ до аудиторії» для різних груп здобувачів. Його сутність – у такому проектуванні змісту, методів і організації освітнього процесу, яке одночасно знімає бар'єри входу та приводить до вимірюваних економічних і соціальних результатів на рівні громади, підприємства й регіону. Для аграрної сфери це означає, що навчання має інтегруватись у місцеві ланцюги створення вартості, забезпечувати рівний доступ до знань, технологій і ринку, а також підтримувати кооперацію малого виробника з більшими учасниками ринку [1; 3–7]. У концептуальному вимірі така логіка збігається з ідеєю інклюзивного сталого розвитку: вигоди зростання мають поширюватися на всі території й соціальні групи, а політики – підтримувати залучення, зайнятість, розвиток людського капіталу та інновацій [2].

Методологічна рамка інклюзивного навчання спирається на послідовний ланцюг «доступ → участь → спроможність → результат». Доступ – це не лише фізичне чи цифрове введення до курсу, а можливість

навчатись у форматах, сумісних з різними життєвими обставинами (модульність, гнучкі траєкторії, альтернативні способи продемонструвати результат). Участь – це системна присутність практик «навчання через дію», коли завдання виконуються на реальних виробничих дільницях або у співпраці з місцевими МСП. Спроможність – це сформовані компетентності, які можна відразу застосувати в процесах постачання, виробництва, зберігання, збуту. Результат – це інтеграція у ланцюги доданої вартості, нові контракти, зростання продуктивності, працевлаштування й самозайнятість [1–3]. Такий підхід, як підкреслюється в працях із інклюзивної економіки, неможливий без інституцій місцевого рівня: саме вони спільно з бізнесом і ЗВО формують попит на компетентності, організовують практики та співфінансують освітні інтервенції в логіці децентралізації [2–3].

У методичному плані інклюзивність освіти проявляється передусім у варіативності дизайну курсів і оцінювання. Ефективно працюють короткі модулі з чіткою прив'язкою до виробничих процедур – від логістики та обліку до впровадження цифрових інструментів на фермі чи в переробці. Матеріали слід подавати мультимодально (текст, інфографіка, відеоінструкції, шаблони документів), а докази опанування дозволяти в різних форматах: від аналітичної записки чи кейсу – до капстоун-проєкту (проєкт, що дозволяє студентам інтегрувати свої знання та навички у рамках своєї академічної програми) на базі реального підприємства [4; 6]. Таке «налаштування за замовчуванням» не знижує вимог, а забезпечує справедливість шляхом різних шляхів до однакових результатів навчання [1–2; 6]. У роботах про інклюзивні моделі управління ресурсним потенціалом підкреслено: коли навчання тренує командну координацію, роботу з постачальниками/переробниками, фінансові та логістичні рішення, це прямо підвищує готовність до включення у відкриті ланцюги постачання, які й становлять «механічне ядро» інклюзивної бізнес-моделі [3–4].

Цифрова доступність і допоміжні технології є критичними для рівності можливостей у навчанні та на виробництві. Йдеться не лише про екранні рідери чи автоматичні субтитри; насамперед – про низькопорогові інструменти обліку, планування та взаємодії, що дають змогу малим гравцям працювати «на рівних» з більшими – від простих CRM/ERP-модулів до спільних реєстрів і шаблонів договорів для кооперації. Як слушно зауважують автори робіт з інклюзивного аграрного менеджменту, саме сучасні цифрові сервіси вирівнюють доступ до ринків ресурсів та збуту, а отже мають бути органічною частиною освітніх програм і виробничих практик [3; 6–7].

Ключовою рисою інклюзивного навчання є інтеграція виробничого досвіду не «наприкінці», а впродовж усього циклу опанування відповідних знань та навичок. На практиці це означає постановку завдань, у яких студенти разом із підприємствами усувають вузькі місця в процесах: конструюють схеми постачання, прораховують калькуляції, налаштовують облік запасів, готують стандартизовані договори, впроваджують елементи ощадної логістики. Такі завдання водночас

формують навички і створюють для бізнесу мікроефекти (економія часу/витрат, зниження браку, краща дисципліна поставок). У підсумку навчання стає частиною механізму інклюзивної моделі, де «спільні вигоди від партнерства» виникають завдяки прозорості, стандартам і цифровим інструментам координації.

Ще одна важлива умова – місцевий вимір. Різні громади мають різні бар'єри доступу до освіти і виробничого досвіду, різну структуру економіки та інфраструктури [2; 4; 7]. Звідси вимога локалізації змісту курсів і практик: завдання мають відповідати реальним можливостям місцевих МСП і фермерів, сезонності робіт, наявній логістиці, а також стратегічним пріоритетам громад. Саме так інклюзивне навчання стає інструментом реалізації інклюзивного сталого розвитку на територіальному рівні – з узгодженням інвестицій, інновацій і зайнятості.

Від оцінювання «за відвідуванням» слід переходити до оцінювання за результатами. Тут працюють прозорі рубрики, що описують рівні виконання виробничої дії – від мінімального до просунутого. Наприклад: здатність змодельовати простий маршрут постачання, обрати економічно доцільний варіант, запропонувати договірну схему – і зафіксувати ефект у часі чи витратах. В освітній політиці це дає можливість обґрунтовувати фінансування навчальних програм на базі реальних, а не номінальних результатів, що повністю корелює з логікою інклюзивного розвитку [1–7].

Щоби уникнути формалізму, інклюзивне навчання потребує чітких індикаторів. Для освітніх закладів і громад доцільно відстежувати не лише доступ і завершення модулів, а й подальшу інтеграцію у ланцюги вартості (кількість партнерських угод, долучені місцеві постачальники), ефекти практик на виробництві (економія часу/витрат, зменшення простоїв, нові стандарти якості), а також показники працевлаштування, самозайнятості чи підприємницьких спроб випускників. Так вимірюються не наміри, а вплив – і так навчання стає частиною системного переходу до інклюзивного зростання економіки регіону.

Підсумовуючи, інклюзивне навчання – це нова освітня архітектура, що узгоджується з місцевими стратегіями та інклюзивними бізнес-моделями. Вона вимагає варіативного дизайну, сильного виробничого ядра, цифрової доступності й партнерства із громадами та підприємствами. У такій конфігурації освіта працює як інструмент інклюзивного сталого розвитку: зменшує бар'єри входу, підвищує продуктивність і створює спільну цінність для людей, бізнесу й території.

Література:

1. Гуторов А. О. Теоретико-методологічні засади інклюзивного розвитку підприємництва і суб'єктів агробізнесу. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Т. 8. № 3. С. 32–37. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2023-3-4>

2. Петруха Н. М., Петруха С. В. Державне регулювання інтегрованих корпоративних об'єднань в умовах структурно-інституціональної та

функціональної трансформації сільської економіки: проблеми методології, теорії, соціально-економічної та секторальної політики : монографія. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Професіонал», 2020. С. 496.

3. Петруха С. В., Палійчук Т. В., Петруха Н. М. Місцеві фінанси в умовах коронакризи: нова бюджетна архітектура та фінансова спроможність регуляції секторальних і соціально-економічних процесів. *Фінанси України*. 2020. № 12. С. 83–105. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2020.12.083>

4. Петруха С., Петруха Н., Клименко К. Фінансова інклюзія: прагматизм та дисемінація. *Інклюзивна економіка*. 2025. № 2 (08). С. 58–74. DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.8-9

5. Степаненко С. В., Власенко Т. А. Інклюзивні моделі управління ресурсним потенціалом аграрних бізнес-суб'єктів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2022. Т. 33 (72). № 3. DOI: <https://doi.org/10.32782/2523-4803/72-3-5>

6. Тріпак М. М., Марчук І. П., Федорчук В. М., Комарніцька Л. М., Петруха Н. М. Теорія множинного інтелекту Г. Гарднера в контексті навчального процесу в інклюзивному центрі НРЗВО «Кам'янець-подільський державний інститут». *Інклюзія і суспільство*. 2024. Вип. 2 (7). С. 7–16. DOI: <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2024-2-1>

7. Тріпак М. М., Петруха С. В., Петруха Н. М., Коноваленко Д. В. Ветеранський бізнес: резильєнтність інклюзивної економіки та державних фінансів. *Інклюзивна економіка*. 2024. № 2 (04). С. 42–55. DOI: https://doi.org/10.32782/inclusive_economics.4-8